

อุปสรรคและความหมายของการมีชีวิตอยู่และการตายจาก

จากหนังสือ *คนตายยาก* ของ หยูฮว่า

生存与死亡的困境和意义

——读余华《活着》

The Dilemma and Meaning of Existence and Death

—Deciphering *To Live* a Novel by Yu Hua

陈慧萍¹

บทคัดย่อ: หยูฮว่า² เป็นเสมือนตัวแทนนักเขียนในกลุ่มบุกเบิกชื่อดังของจีน ซึ่งนิยายเรื่องคนตายยากก็เป็นหนึ่งในผลงานชิ้นเอกของเขา นิยายเรื่องนี้หยูฮว่าได้เล่าถึงเรื่องราวชีวิตของตัวละครเอกนามว่าฝูกุ้ยที่ต้องพบเจอกับความตายอย่างต่อเนื่องของคนในครอบครัว อีกทั้งสภาพสังคมของจีนที่เขาได้อ้างอิงจากความเป็นจริงในขณะนั้นยังทำให้ชีวิตของฝูกุ้ยล้นแล้วแต่ต้องพบเจอกับเรื่องเลวร้ายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้ นอกจากนี้หยูฮว่ายังได้มุ่งเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงของโชคชะตาในชีวิตของมนุษย์ว่าล้นแล้วแต่มีความสลับซับซ้อนและแฝงไปด้วยความหมายที่ผู้อ่านควรจะต้องพิจารณาและตรึกตรอง ซึ่งจะเห็นได้จากเนื้อหาของนิยายเรื่องนี้ที่ผู้แต่งตั้งใจให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความหมายและความเป็นจริงของการมีชีวิตอยู่และการตายที่ล้นแล้วแต่เกี่ยวพันเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: หยูฮว่า คนตายยาก การมีชีวิตอยู่และความเป็นความตาย ความหมายของการมีชีวิต

¹ อัจฉรา เทพเกษตรกุล นักศึกษาปริญญาโท คณะภาษาจีน สาขาวรรณคดีสมัยใหม่และร่วมสมัยมหาวิทยาลัยหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน
陈慧萍，中国南京大学文学院中文系中国现当代文学硕士研究生
Achara Tepkasetkul, M.A. candidate (Modern and Contemporary Chinese Literature) Nanjing University, P.R. China

² 余华 คำนี้ถอดเสียงเป็นภาษาไทยว่า หยูฮว่า ซื่อนี้เป็นการนำแซ่หรือสกุลของแม่และพ่อมาตั้งชื่อลูก เพราะฉะนั้น คำว่า 华 ซึ่งโดยปกตินั้นถอดเสียงว่า “ฮว่า” แต่เมื่อคำๆ นี้ใช้ในความหมายของแซ่หรือสกุลนั้นจะออกเสียงว่า “ฮว่า” แม้ว่าคำๆ นี้จะเปลี่ยนจากแซ่เป็นชื่อคนแล้วก็ตามก็ยังคงให้อ่านเหมือนเดิม เพื่อให้รู้ถึงที่มาของคำๆ นี้เท่านั้น

摘要： 余华是中国大陆先锋派小说的代表人物。由于余华的独特生活体验，他的作品较多地关注死亡和生存的主题。从余华的作品《活着》来看，作者不仅通过小说主人公福贵不幸的命运和自然存在来叙述小说里的故事，而且他还注重在人物命运演绎过程中带给读者的神秘思虑和意识的撞击，以及对生命本体的探究。在他的小说中，总是在不断揭示死亡的寓意和它呈现的一种动态关联，把生存放在死亡的天幕下拷问。

关键词： 余华；活着；生存和死亡；生存的意义

Abstract: Yu Hua is a representative of the Chinese pioneer writers. Because of his unique life experience, most of his works focus on the subject of death and existence. This paper shows how Yu Hua tells the story of Fugui's enthusiasm for life after his misfortunes, explores the importance of life and the nature of being, by emphasizing the mysterious deliberation, the strike on human consciousness and the exploration of life during the process of character's continually changing fates. In this novel, he also provokes readers to think hard about existence under the canopy of death.

Key words: Yu Hua; To Live; existence and death; meaning of existence

《活着》一本以动词为书名的小说，是先锋小说作家余华在 90 年代最有影响力的一部中篇小说，在国内外获得了诸多赞誉。《活着》已被翻译成英文、法文、德文、意大利文、西班牙文、荷兰文、韩文、日文、泰文等在国外出版，而且张艺谋还将其改编成同名电影。

余华是中国大陆先锋派小说的代表作家，浙江海盐人，1960 年生于浙江杭州，之后跟随当医生的父亲华自治、母亲余佩文迁居海盐县。余华大学毕业后，曾当过牙医，五年后弃医从文，于 1984 年开始发表小说。主要作品有《偶然事件》、《在细雨中呼唤》、《活着》、《许三观卖血记》等。

余华的长篇小说《活着》的主要内容是描写与“福贵”生命中有关的生存和死亡的故事。小说讲述了一个叫“福贵”的老农民给在农村收集民间歌谣的“我”讲述关于他的心酸苦难的故事。“福贵”是一个在村镇里的财主家庭的少爷。福贵是家中独子，却没有好好照顾家人，整天在城市里滚来滚去，吃喝嫖赌，最后把父亲的全部家产都败光了。而且他爹突然生老人病，终于逝世去了。从少爷变成贫穷的平民，福贵、母亲、家

珍和凤霞的生活也发生了翻天覆地的变化，每天过得很艰苦。当母亲生病时，福贵只能用家珍剩下的最后一笔拿去请医生看病，然而他却被抓去当兵，母亲就在他走的时间过世了。福贵在战争的枪林弹雨中侥幸活了下来，得以荣归故里。后来新中国成立了，全国得到解放，福贵和其他佃户就有了自己的农田。不过，当人民公社成立后，他们的田地都回归于民公社名下了。过了不久，家珍得了软骨病，病越来越严重，走几步就没力气了，幸亏，福贵还有儿女凤霞和有庆帮他干活。后来他们居住的地区遇到灾难。村人都过得很苦，他们的生活就却更苦难了。福贵的生活可说是几乎没有遇到喜事，一直到凤霞嫁给二喜而生了儿子苦根，不过，同时凤霞也死在生孩子的时候。福贵还不断遇到家人的死亡，女婿二喜和孙子苦根还连续地死去。最后只剩下他自己一个人和一只牛为同伴。

《活着》的主题是以生存和死亡为主要内容的，内涵十分丰富。小说描写了福贵亲人的连续死亡，到最后主人公落得孤身一人的结局。故事的发展伴随着福贵亲人的不断去世。所谓“为活着而活着”，在《活着》文本中就启示了人的问题：人，要怎么活着？也为了什么才活着呢？事实上，每个人都有自己活着的目的和自己个人活着的方式。可见在福贵心中，那“必须活着”的信念是十分强烈的。似乎因为他有这样的信念，他才支持承受了一切的苦难。其实，“死亡”是在“活着”的人生不能逃避也不能延时的终点，人不能永远活着。也就是说“活着”不是永不丧失的东西，而是每个人都要遇到死亡的。

“生存”是沉重、艰难，以及痛苦的。《活着》的主人公福贵也曾经对“活着”的存在发生了矛盾，不知道怎么过日子，甚至想让自己吊死：“……我又害怕了，我想接下去该怎么办呢？我在那条路上走了几步，走不动了，看看四周都看不到人影，我想拿根裤带吊死算啦。这么想着我有走动起来，走过了一棵榆树，我只是看一眼，根本就没打算去接裤带，其实我不想死，只是找个班子与自己赌气。我想着那一位股债又不会和我一起吊死，就对自己说：“算啦，别死啦”……别我爹揍死，总比在外面像野狗一样吊四强。”每个人的生存是各异的，但最后都是死亡。虽然在小说里，余华不断的重复那些小人物的艰苦生活和悲伤死亡，但是他也不断暗示着告诉读者“生存”是人生最重要的一件事，例如福贵的生命尽管不断地失去亲人，但是他也没有放弃活着，而且当妻子家珍觉得自己的病是福贵的负担，就不要活下去了，但福贵还是安慰她，让家珍体会到生存的意义，她终于明白地说：“我也不想要什么福分，只求每年都能给你做一双新鞋。”启示了虽然人的生存是很残酷的，但它比死亡却有更大的内涵和意义。

也许是因为余华之前当过医生，所以他对生命和死亡都看惯了。对从手术室拎出来的这些桶血的东西，很早就习以为常了，因此他认为“把人写死”是一般的事情，但最重要的是，怎么面对那些伤悲的生活和死亡。如在《活着》韩文版自序中余华解释：“‘活着’在我们中国的语言里充满了力量，他的力量不是来自喊叫，也不是来自进攻，而是人手，也去忍受生命赋予我们的责任，去忍受现实给予我们的幸福和苦难，无聊和平庸。”这表示了余华对小说里的主人公“福贵”的意图，是福贵在面对苦难的经历的一条缓解苦难的有效——忍耐。

除了揭示人民的苦难生活之外，余华小说里还写了男女做人的道理。福贵说：“做人不能忘记四条，话不要说错，床不要睡错，门槛不要踏错，口袋不要摸错。”这句哲理反映了福贵在社会上经历了一生不少的事件，终于懂得做人的样子了。此外，余华在《活着》小说里也很重视友谊的意义。“讲了一个人和他的命运之间的友情，这是最为感人的友情，因为他们互相感激，同时互相仇恨；他们推也无法抛弃对方，同时谁也没有理由抱怨对方”（《活着》韩文版自序）在这里，就表示了在福贵和春生之间的友谊比仇恨有更大的意义了。虽然有庆死于给春生的太太献光了血，并且家珍还很透了春生，但是主人公福贵却没有生气而要白他报仇。

《活着》不仅于描述“福贵”艰苦和亲人死亡的史记，而且还运用中国的历史为背景。20世纪40年代至80年代的历史是一段很痛苦的历史，从国民党统治后期到解放战争、土改运动，再到大炼钢铁运动，自然灾害时期，一直到文化大革命都是被作者余华作为小说的背景。福贵和家人都经过那些历史的事件，但最后只剩下“福贵”一个人，可说他是历史的见证人。当时的中国发生了很多变化和混乱，时间连续发生，不是一个小人物能承受得了，我们可以看出来，作者是运用“福贵”代表中国大陆的一般平民，无政治权利无力量去反抗那些在发生的历史事件，所能做的只得承受而活下去。作者对历史上的解放战争、革命战争、人民公社等历史事件所产生的变化和影响，参透着他的同情和了解。可以说一个小人物在社会发生变化和灾难的时候，怎么躲开得了，所以福贵的命运和结局不仅来自他以前的恶习，历史上的事件还对他的命运有影响。

《活着》的语言很流畅、简朴、生动，贴近一般人性格以及充满了民间特色。余华以质朴而简洁的语言来营造氛围和刻画人物。他采用简单的反复讲述了小说里的各个小人物的命运和人生，而且他的笔触还感动了读者的心灵。作者采用福贵是讲故事的人，让他回顾自己过去的生命，不过那些故事仿佛呈现在我们的眼前，好像是活跃在纸上面的。此外，作者也运用比喻的艺术技巧来比较小人物和身边的事物。如当“福贵”在给“我”讲述他故事的时候，比喻了他自己的生命：“一大把年纪全活到狗身上去

了。”也就是说他所活下来的人生大都是浪荡的。或者是在福贵给苦根教育的时候：“一只小鸡，鸡养大后变成了鹅，鹅养大后变成了羊，再把羊养大，羊就变成了牛”，这句话比喻了做人必须努力才能成功的道理。

作品里的人名也很明显地暗示作者的含意。余华取“福贵”这个名字，表现了这个主人公的内心对生命“有大福大贵”的感觉，不过事实上“福贵”的人生却无福无贵。其实我们可以说“福贵”只是一个符号，因为小说里面都取了“人牛同名”的含意来描写人与牛一样的命运。不仅是一个人的名字，连动物也取了这个名字，好像是在暗示地告诉我们这个符号有时是人性的，有时是非人性的，人与牛都有一样苦难的命运。此外，福贵的孙子“苦根”名字的意思也显然包含了他怜惜的命运，出生的那天他就已经没有养育他的母亲了，像在小说中的人物家珍的话一样：“这孩子生下来没有了娘，就叫苦根吧。”。

俗话说：“成事在天”。其实不能说我们的命运完全是靠天安排，因为如果我们都掌握自己的命运，当然也可能改变自己的命运，正如主人公“福贵”要改变他自己的命运一样。虽然他已经把自己的资产全都赌掉了，可是他还懂得要改变自己。为了提升自己家庭的生活而他天天在田野上不懒地做工。福贵曾经说过：“一只小鸡，鸡养大后变成了鹅，鹅养大后变成了羊，再把羊养大，羊就变成了牛”，就好像作者在告诉读者无论做任何事情，如果我们不放弃而用功努力，一个小东西就可以变成巨大的东西，如同所谓“每个人都是自己的命运的设计者和建筑师”。

“上帝通常会用风险和逆境作为选拔成功者的条件”好像很适合“福贵”苦难的生命。虽然福贵在工作和家庭方面上没有成功过，不过，在心神方面上，福贵算是成功的人了，因为尽管他遇到了频频死亡的亲人，但是他还对自己的生命有希望，还为了自己活下去。当然，我们每个人的生命不一定有相同的命运，也不一定很完美的。不管是富有还是贫穷的人都会遇到让你快乐或痛苦掺杂在一起，要是当我们遇到苦难的时候，总是放弃，那就会让我们的心肠和身体更微弱和痛苦，但是如果我们不放弃而坚持面对任何痛苦的事情，那么，未来我们一定会遇到快乐的事情，像“福贵”的话语：“大难不死必有后福”似的。

总而言之，《活着》主要是追随活者的意义，虽然余华只一直强调主人公余华不断地受苦的形象，让读者读完后觉得心很累，不过同时也能对自己的生命有更多地了解。《活着》这本书就如同窗外世界似的，当我们在里面只会看到一面的世界而已，没有看到外面的世界有多么残酷，但当我们将目光投向窗外世界的时候，就会看到外面的世界是怎么样，那么，我们就会用新的眼光和心境去解读自己的生命，去面对和思考生存和死亡了。

参考文献:

- 高红卫、沈斌。《死亡的蕴含与生存的拷问——解读余华小说对人物生存的体验》。《安徽广播电视大学学报》2004 年第 4 期。
- 程赵雷、金学、城勇达主编。2006。《中国现当代文学通史》(下册)。甘肃人民出版社。
- 王丽丽。《试析生命的韧性与人的悲剧存在——余华小说《活着》解读》，《南京工业职业技术学院学报》第 8 卷第 3 期。
- 袁珍琴。《重新解读《活着》——兼谈小说批评的价值砝码》。《西南民族学院学报·哲学社会科学版》2000 年第 11 期。

(บทแปล)

อุปสรรคและความหมายของการมีชีวิตอยู่และการตายจาก จากหนังสือ *คนตายยาก* ของ หยูฮว่า

อัจฉรา เทพเกษตรกุล¹

คนตายยาก² (活着) หัวใจจะเป็นนิยายที่ใช้คำกริยาดังเป็นชื่อเรื่อง เป็นนิยายขนาดสั้นหรือเรื่องสั้นขนาดยาวที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนิยายแนวก้าวหน้าที่ทรงอิทธิพลที่สุดเล่มหนึ่งในยุค 90 ของจีน อีกทั้งยังได้รับรางวัลมากมายจากทั้งในและนอกประเทศ คนตายยากได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศมากมายหลายภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาอิตาลี ภาษาสเปน ภาษาดัตช์ ภาษาเกาหลี ภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังถูกจ้างให้ไปดัดแปลงสร้างเป็นภาพยนตร์โดยใช้ชื่อเหมือนเดิม

หยูฮว่าเป็นนักเขียนที่เสมือนเป็นตัวแทนนักเขียนกลุ่มก้าวหน้าของจีน หยูฮว่ามีพื้นเพดั้งเดิมเป็นชาวเมืองไห่เหียน มณฑลเจ้อเจียง เขาเกิดในปี พ.ศ. 2503 ที่เมืองหังโจว ต่อมาได้ติดตามบิดาซึ่งเป็นนายแพทย์ ชื่อหัวจื้อจื้อ และมารดานางหยูเพยเหวินไปใช้ชีวิตที่เมืองไห่เหียน หลังจากที่หยูฮว่าสำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้วก็ทำงานเป็นทันตแพทย์ แต่ห้าปีต่อมาเขาก็ได้ลาออกและหันมาเอาดีทางการเขียนหนังสือแทน โดยหยูฮว่าได้ตีพิมพ์นิยายเล่มแรกในปี พ.ศ. 2527 ผลงานที่สำคัญๆ ได้แก่ 《偶然事件》 (เรื่องบังเอิญ) 《在细雨中呼唤》 (เสียงโหยหวนท่ามกลางสายฝน) 《活着》 (คนตายยาก) 《许三观卖血记》 (คนขายเลือด) เป็นต้น

เนื้อหาในหนังสือคนตายยากของหยูฮว่าเล่าถึงเรื่องราวความเป็นความตายในชีวิตของตัวละครเอกที่ชื่อว่า “ผู้กั๊ย” โดยนิยายเรื่องนี้ได้ดำเนินเรื่องโดยให้ผู้กั๊ยผู้เป็นชื่อนาวัยชราเป็นผู้เล่าเรื่องราวชีวิตของตนให้แก่ชายวัยกลางคนผู้มีอาชีพเป็นคนรวบรวมบทเพลงพื้นบ้าน

¹ นักศึกษาปริญญาโท คณะภาษาจีน เอกวรรณคดีสมัยใหม่และร่วมสมัย มหาวิทยาลัยหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

² 活着 ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้ชื่อภาษาไทยว่า คนตายยาก แปลโดย ราฟพรณ รักศรีอักษร สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์

ฟ่ง เดิมที “ฝู๋กั๋ว” เป็นคนขายในตระกูลผู้มั่งมีในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง และเป็นลูกโขน แต่ทว่า ฝู๋กั๋วไม่ดูแลคนในครอบครัว วันๆเอาแต่เที่ยวเตร่เตร่อยู่ในตัวเมือง ไม่ว่าจะกินเหล้าเคล้าสุรา นารี หรือแม้แต่เล่นการพนัน จนในที่สุดฝู๋กั๋วก็เล่นการพนันจนหมดตัว ทำให้ครอบครัวต้อง ล้มละลาย ทรัพย์สินที่มีอยู่ก็ถูกยึดไปหมด จนต้องระหกระเหินไปอาศัยอยู่ในเพิงในที่นาของ คนอื่น ในขณะที่เดียวกันพ่อก็ป่วยตายด้วยโรคชรา จากคนขายในครอบครัวผู้มั่งมีเปลี่ยนฐานะ เป็นคนจนธรรมดาแล้ว ชีวิตของฝู๋กั๋วและคนในครอบครัวที่เหลือ ไม่ว่าจะจะเป็นมารดา เจียเจิน ผู้เป็นภรรยา และลูกสาวนามว่าเฟิงเสีย ก็ได้พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ พวกเขาต้องใช้ชีวิต อยู่อย่างยากลำบาก ต่อมาเมื่อมารดาป่วย ฝู๋กั๋วจำต้องนำเงินก้อนสุดท้ายที่เจียเจินได้เก็บ หอมอมริบเอาไว้นำไปเป็นค่ารักษา แต่เขากลับถูกจับไปเป็นทหารระหว่างเดินทางไปเจียม หอมในตัวเอง ถึงแม้ต่อมาจะมีชีวิตรอดมาจากสงคราม แต่เขาก็ไม่ทันได้ดูใจมารดาในวาระ สุดท้ายของชีวิต

ต่อมาจีนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจัดตั้งเป็นประเทศขึ้นมาใหม่ ทั้งประเทศได้รับการ ปลดปล่อย ฝู๋กั๋วและผู้เช่าที่นาคนอื่นๆต่างก็ได้รับที่นาเป็นของตัวเอง แต่หลังจากที่จีนเปลี่ยน การปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ที่นาทั้งหมดของพวกเขาถูกยึดเป็นของรัฐ ต่อมาไม่นานนัก เจียเจินก็ป่วยเป็นโรคกระดูกพรุน ซึ่งนับวันอาการจะยิ่งทรุดลงมากขึ้นเรื่อยๆ เดินได้เพียงไม่กี่ก้าวก็หมดเรี่ยวแรง โชคดีที่ฝู๋กั๋วยังมีเฟิงเสียลูกสาวและไหย่วซิงลูกชายช่วย ทำงาน แต่ต่อมาเมืองที่ฝู๋กั๋วอาศัยอยู่ก็ประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ จนคนในหมู่บ้านต่าง มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ฝู๋กั๋วก็เช่นเดียวกัน

อาจกล่าวได้ว่าชีวิตของฝู๋กั๋วไม่เคยได้พบเจอกับเรื่องน่ายินดีเลย จนกระทั่งเฟิงเสีย แต่งงานกับเอ๋อร์สีและให้กำเนิดลูกชายชื่อชู่เก็น แต่เฟิงเสียก็ตายหลังจากคลอดลูกทันที ชีวิต ของฝู๋กั๋วยังพบกับการตายของญาติมิตรติดต่อกันอีกเรื่อยมา รวมไปถึงเอ๋อร์สีลูกเขย และชู่ เก็นหลานชายด้วย จนในบั้นปลายของชีวิตจึงเหลือเพียงแต่ฝู๋กั๋วกับวัวอีกหนึ่งตัวเท่านั้น

เนื้อหาหลักของหนังสือเรื่องคนตายยากแล้วแต่เกี่ยวข้องกับความเป็นความ ตายทั้งสิ้น อีกทั้งยังแฝงไปด้วยนัยยะอันลึกซึ้ง ผู้แต่งได้เล่าถึงคนในครอบครัวของฝู๋กั๋วที่ต้อง เสียชีวิตไปอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเหลือตัวเอกเพียงคนเดียว คำกล่าวที่ว่า “เพื่อมีชีวิตอยู่จึง ต้องมีชีวิตอยู่ต่อไป” จึงปรากฏขึ้นเป็นคำถามสำคัญในนิยายเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็น “คนเราต้อง มีชีวิตอยู่แบบไหน” หรือ “ทำไมถึงต้องมีชีวิตอยู่” เพราะในความเป็นจริงเราแต่ละคนต่างก็มี

เป้าหมายและวิถีทางในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเองทั้งสิ้น โดยจะเห็นได้จากความคิดลึกๆ ในจิตใจของผู้ที่ยังคงมีเป้าหมายในการ “ต้องมีชีวิตอยู่ต่อไป” อย่างแรงกล้า หรืออาจจะ เป็นเพราะผู้ที่มีความเชื่อดังกล่าว จึงทำให้เขาสามารถฝ่าฟันอุปสรรคและความยากลำบาก มาได้ แท้จริงแล้วมนุษย์ก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยง “การตาย” หรือยืดเวลาให้กับมันได้ ไม่มีมนุษย์คนใดที่มีชีวิตอยู่ได้โดยที่ไม่พบเจอกับความตาย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า “การมีชีวิตอยู่” ไม่ใช่สิ่งที่เป็นอมตะนิรันดร์ แต่ “ความตาย” ต่างหากที่เป็นสิ่งที่ทุกคนต่างก็ต้องพบเจอ

“การมีชีวิตอยู่” เป็นคำที่แฝงไปด้วยความหนักอึ้ง ความยากลำบาก และความ ทรมาณ เหมือนกับตัวละครเอกผู้ซึ่งก็เคยเกิดความขัดแย้งขึ้นในตัวเองเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ โดยไม่รู้ว่ตนเองจะต้องใช้ชีวิตอยู่แบบใด จนกระทั่งเคยคิดที่จะแขวนคอตาย

“...ฉันเกิดกลัวขึ้นมา เมื่อคิดว่าต้องทำอะไรต่อไป เมื่อเดินได้เพียงไม่กี่ก้าว ฉันก็ ขยับตัวต่อไปไม่ได้อีก เมื่อมองดูรอบๆ ตัวก็ไม่พบเจอใครสักคน ฉันจึงคิดที่จะใช้ขาทางแกงผูก คอตายซะ เมื่อคิดได้เช่นนั้น ฉันก็กลับมายับตัวได้อีกครั้ง เมื่อเดินผ่านต้นไม้ต้นหนึ่ง ฉันจึงได้ แต่หยุดมอง แล้วรู้สึกตัวว่าจริงๆ แล้วตนเองไม่ได้คิดที่จะนำขาทางแกงไปผูก หรือคิดที่จะฆ่าตัว ตายเลย เพียงแต่คิดที่จะหาอะไรมาทำให้หยุดหายใจชั่วขณะเท่านั้น เมื่อคิดได้ว่าหลังจากตาย ไปแล้ว หนี้สินทั้งหมดก็ไม่ได้สูญหายตามไปด้วย ฉันจึงพูดกับตัวเองว่า “ช่างเถอะ อย่าตาย เลย” ...ถูกพ่อตีตายยังดีกว่าการตายอยู่ข้างนอกเหมือนหมาข้างถนน”

แม้ว่าชีวิตของมนุษย์แต่ละคนจะแตกต่างกัน แต่ท้ายที่สุดแล้วต่างก็ต้องตายจากโลก นี้ไปด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าในนิยาย หยุฮว่าจงใจเขียนให้ตัวละครในเรื่องต้องพบเจอกับความ ลำบากและการตายซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่ทว่าอีกนัยหนึ่งเขาก็ต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงสิ่งที่ สำคัญที่สุดในชีวิตคนเรา นั่นก็คือ การมีชีวิตอยู่ต่อไป เหมือนกับผู้ซึ่งแม้จะพบเจอกับการ สูญเสียของคนในครอบครัวซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่เขาก็ไม่เคยท้อแท้ที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป หรือเมื่อ เจียเจินผู้เป็นภรรยาที่ป่วยหนักคิดว่าการมีชีวิตอยู่ของตนเป็นภาระให้กับสามี และไม่คิดที่จะมี ชีวิตอยู่ต่อไป แต่ผู้ซึ่งกลับบอกลบและให้กำลังใจภรรยา โดยเกลี้ยกล่อมให้เห็นถึงคุณค่าของ การมีชีวิตอยู่ จนในที่สุดเจียเจินก็เข้าใจและพูดขึ้นมาว่า “ฉันก็ไม่ต้องการความสุขอะไรอีก แล้ว เพียงแต่ได้ทำรองเท้าให้เธอใส่ทุกๆ ปีก็พอแล้ว” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้คนเราจะใช้ชีวิตอยู่ อย่างลำบากทรมาณ แต่ก็มีค่ามากกว่าความตาย

อาจเป็นเพราะว่าหยุฮว่าเคยเป็นแพทย์มาก่อนก็เป็นได้ จึงทำให้เขาเห็นความเป็น

ความตายของคนจนเคยชิน เช่น คนไข้ที่ออกมาจากห้องผ่าตัดโดยมีถุงเลือดแขวนระโยงระยาง เขาก็เคยเห็นจนกลายเป็นเรื่องธรรมดา ดังนั้นการที่จะเขียนให้ใครคนใดคนหนึ่งต้องตายไป เขาจึงรู้สึกว่าเป็นแค่เรื่องธรรมดาเท่านั้น แต่ทว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นอยู่ที่ว่าเราจะเผชิญกับความทุกข์ของชีวิตและการตายได้อย่างไร

เช่นเดียวกับที่หยูฮว่าได้เขียนอธิบายไว้ในคำนำในหนังสือคนตายยากฉบับภาษาเกาหลีว่า “มีชีวิตต่อไป” ในภาษาจีนนั้นเต็มไปด้วยพลัง พลังเหล่านั้นไม่ได้มาจากการร้องตะโกน การบุกโจมตี แต่มือของมนุษย์ที่ต้องอดทนกับหน้าที่ที่ชีวิตให้เรา อดทนกับความทุกข์และความเหงาและความสามัญที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง” ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของหยูฮว่าที่มีต่อตัวละคร “ฝูกุ้ย” ที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงวิธีที่ได้ผลในการผ่อนคลายความทุกข์ในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ยากลำบากในชีวิต นั่นก็คือ อดทน

นอกจากเปิดเผยให้เห็นถึงความทุกข์ทรมานในชีวิตของมนุษย์แล้ว หยูฮว่ายังได้เขียนถึงคุณธรรมในการปฏิบัติตัวของหญิงชาย จะเห็นได้จากฉากที่ฝูกุ้ยพูดกับชายที่ทำหน้าที่รวบรวมเพลงพื้นบ้านว่า “คนเราไม่ควรลืมคุณธรรมสี่ข้อ ได้แก่ การไม่พูดปด การไม่นอนผิดมุ้ง การไม่ก่อกวนผิดประตูป่าน การไม่กล่าวผิดกระเป่า” คำกล่าวนี้นสะท้อนให้เห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคมที่ฝูกุ้ยต้องดำเนินชีวิตอยู่ จนทำให้เขาเข้าใจว่าควรปฏิบัติตนเช่นไร

นอกจากนี้หยูฮว่าได้ยังเน้นถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน จะเห็นได้จากคำนำฉบับภาษาเกาหลีที่ว่า “หากต้องกล่าวถึงช่วงชีวิตของคนหนึ่งคนกับความสัมพันธ์ระหว่างมิตรสหายแล้ว ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่แสนประทับใจ เพราะถึงแม้ทั้งสองฝ่ายต่างก็รู้สึกเกลียดชังกันและกัน แต่ก็ยังรู้สึกทราบซึ้งในมิตรภาพที่ต่างฝ่ายมีให้กัน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะผลัดใส่ซึ่งกันและกัน แต่ก็ไม่สามารถทอดทิ้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และก็ไม่มีความหวังที่จะกล่าวโทษซึ่งกันและกันอีกด้วย” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมิตรภาพของฝูกุ้ยกับสหายนามว่าซุนเจิงว่ามีค่าลึกซึ้งยิ่งกว่าความแค้นที่เกิดขึ้น แม้ว่าโหย่วซิงจะตายไปเพราะการบริจาคเลือดให้กับภรรยาของซุนเจิง อีกทั้งเจียเจินยังเกลียดซุนเจิงเข้าไส้ แต่ฝูกุ้ยซึ่งเป็นตัวเอกกลับไม่เคยโกรธและคิดแค้นเพื่อนรักเลย

หนังสือคนตายยากไม่เพียงแต่เล่าถึงประวัติชีวิตอันทรมานและการตายอย่างต่อเนื่องที่ฝูกุ้ยต้องพบเจอ อีกทั้งใช้ประวัติศาสตร์จีนเป็นฉากหลังอีกด้วย โดยยุค 40 จนถึงยุค 80 เป็นช่วงเวลาที่ทุกข์ทรมานในประวัติศาสตร์จีน ตอนปลายของยุคก๊กมินตั๋ง การปฏิรูปที่ดิน การถลุงเหล็กกล้า ช่วงภัยพิบัติธรรมชาติ ตลอดจนจนถึงการปฏิวัติทางวัฒนธรรมล้วนแล้วแต่ถูกนำมาใช้

เป็นฉากหลังของเรื่อง ผู้ก๊วยและคนในครอบครัวต่างต้องเผชิญกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เหล่านั้นทั้งสิ้น จนในที่สุดก็เหลือผู้ก๊วยเพียงคนเดียวที่อยู่รอดมาได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ก๊วยเป็นพยานของประวัติศาสตร์คนหนึ่ง

เชื่อว่าคนหนึ่งคนจะสามารถรับมือในสมัยที่จีนเกิดการเปลี่ยนแปลงและความวุ่นวายต่างๆอย่างไม่หูดหย่อนนั้นไหว ซึ่งเราจะเห็นได้จากการที่ผู้แต่งได้ใช้ผู้ก๊วยเป็นเหมือนตัวแทนของคนจีนธรรมดาสามัญคนหนึ่ง ที่ไม่มีสิทธิและพลังเพียงพอที่จะไปต่อต้านเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น สิ่งที่เขาสามารถทำได้ก็คือการยอมรับและใช้ชีวิตอยู่ต่อไป ซึ่งหากคนธรรมดาคนหนึ่งต้องมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองและเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในเวลาเดียวกัน ก็คงไม่สามารถหลบเลี่ยงเหตุการณ์นั้นไปได้ ดังนั้นโชคชะตาชีวิตของผู้ก๊วยจึงไม่ได้เกิดจากสันดานในอดีตของเขาแต่เพียงอย่างเดียว หากยังเกิดจากอิทธิพลของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่า หนูฮัวเข้าใจหัวอกประชาชนจีนที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและอิทธิพลของเรื่องราวต่างๆ ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสงครามการปลดปล่อย สงครามปฏิวัติ หรือระบบการปกครองแบบสังคมนิยมเป็นอย่างดี

ภาษาที่ใช้ในหนังสือคนตายยากกราบเรียน กะทัดรัด มีชีวิตชีวา ใกล้เคียงกับนิยายคนทั่วไปและมีกลิ่นอายภาษาชาวบ้าน หนูฮัวใช้ภาษาที่เรียบง่ายและกะทัดรัดสร้างบรรยากาศและแต่งแต้มสีสันของตัวละครในเนื้อเรื่อง นอกจากนี้ยังใช้วิธีเขียนซ้ำไปมาแบบง่ายๆ เพื่อเล่าเรื่องราวชีวิตและโชคชะตาของตัวละครแต่ละตัวในเนื้อเรื่อง อีกทั้งลีลาในการเขียนยังสามารถสะกดใจผู้อ่านได้อีกด้วย ถึงแม้ผู้แต่งจะให้ผู้ก๊วยเป็นผู้เล่าเรื่องราวชีวิตในอดีตของตน แต่ภาพเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านั้นก็เหมือนจริงราวกับปรากฏต่อหน้าผู้อ่าน นอกจากนี้ผู้แต่งก็ยังได้ใช้การเขียนแบบอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบตัวละครในเรื่องกับสิ่งต่างๆ เช่น ตอนที่ผู้ก๊วยเล่าเรื่องให้ชายผู้รวบรวมเพลงพื้นบ้านฟัง เขาเปรียบเทียบชีวิตของตัวเองว่า “ทั้งชีวิตที่ผ่านมาก็เหมือนกับหมาตัวหนึ่ง” เปรียบชีวิตที่ผ่านมาของเขาวว่าล้วนแล้วแต่เสเพล หรือแม้แต่ตอนที่ผู้ก๊วยสอนซูเกินว่า “ไก่อึ่งตัว พอเลี้ยงให้โตแล้วก็จะกลายเป็นห่าน พอห่านโตแล้วก็จะกลายเป็นแพะ ถ้าเราเลี้ยงให้โตต่อไป จากแพะก็จะกลายเป็นวัว” จากประโยคดังกล่าวก็เปรียบเหมือนกับการปฏิบัติตัวของคนที่ต้องมานะอดสาหัสจึงจะพบกับความสำเร็จ

ชื่อของตัวละครในเรื่องก็แสดงถึงความหมายที่แฝงอยู่อย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน

หยุดว่าใช้ชื่อ “ฟูกุ่ย”¹ เพราะต้องการสื่อให้เห็นถึงความรู้สึกของตัวละครเอกที่มีต่อชีวิตของเขาว่า “มีสุขมากและมีค่ามาก” แต่ในความเป็นจริงแล้วชีวิตของ “ฟูกุ่ย” กลับไม่มีทั้งความสุขและไม่มีค่า จึงอาจกล่าวได้ว่าชื่อ “ฟูกุ่ย” อาจเป็นเพียงสัญลักษณ์หนึ่งเท่านั้น เพราะในนิยายเรื่องนี้ยังได้ใช้ชื่อของคนและวัวที่เหมือนกันมาสื่อถึงชีวิตที่เหมือนกันของทั้งคู่ที่ไม่เพียงแต่เป็นชื่อของคนคนหนึ่งเท่านั้น แม้แต่สัตว์ก็ยังมีชื่อที่เหมือนกัน เหมือนต้องการบอกให้ผู้อ่านได้ทราบชีวิตของคนและวัวที่เหมือนกันนี้ มาจากสัญลักษณ์ ที่บางครั้งก็มีลักษณะของความเป็นมนุษย์ บางครั้งก็ไม่เป็นมนุษย์ นอกจากนั้นหลานของฟูกุ่ยนามว่า “จูเก็น”² ยังมีความหมายถึงโชคชะตาอันน่าเวทนาของเขา วันที่เพิ่งได้ลืมตาดูโลกก็ต้องสูญเสียมารดาไปในทันที ดังเช่นคำพูดของเจียเจินว่า “เด็กคนนี้เกิดมาไร้แม่ ถ้าเช่นนั้นตั้งชื่อว่า “จูเก็น” เถอะ”

มีสำนวนกล่าวไว้ว่า ชีวิตฟ้าเป็นผู้ลิขิต แท้จริงแล้ว เราไม่อาจกล่าวได้ว่าโชคชะตาของของเราทุกคนต่างก็ถูกฟ้าเป็นผู้กำหนด เพราะเราทุกคนต่างก็เป็นผู้กุมชะตาชีวิตของตัวเอง จึงสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของเราให้ดีขึ้นได้ เช่นเดียวกับฟูกุ่ยที่ต้องการเปลี่ยนแปลงชะตาชีวิตของตนเอง แม้ว่าเขาจะเล่นพนันจนหมดตัว แต่เขายังคิดที่จะปรับปรุงตัวเอง เขาจึงมานะอดสาหัสทำงานทุกวันเพื่อยกสถานะชีวิตของครอบครัวให้ดีขึ้น ดังที่ฟูกุ่ยเคยกล่าวไว้ว่า “โกหนึ่งตัว พอเลี้ยงให้โตแล้วก็จะกลายเป็นห่าน พอห่านโตแล้วก็จะกลายเป็นแพะ ถ้าเราเลี้ยงให้โตต่อไป จากแพะก็จะกลายเป็นวัว” ซึ่งเหมือนกับผู้แต่งต้องการจะบอกให้ผู้อ่านได้ทราบว่า ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ถ้าหากเราไม่ท้อแท้แต่กลับขยันอดทน จากสิ่งของเล็กๆ ก็สามารถเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่ใหญ่ขึ้นมาได้ เหมือนกับคำกล่าวที่ว่า “เราทุกคนต่างก็เป็นคนออกแบบและสร้างสรรค์โชคชะตาของตน”

คำกล่าวที่ว่า “ฟ้ามักจะสร้างแบบทดสอบสำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จ” ดูเหมือนจะตรงกับชีวิตของฟูกุ่ยเป็นอย่างดี ที่ถึงแม้ว่าในฟูกุ่ยจะไม่เคยประสบความสำเร็จในเรื่องครอบครัวและการงาน แต่ในเรื่องของความคิดและจิตใจ ฟูกุ่ยนับว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จคนหนึ่ง เพราะแม้ว่าจะต้องพบเจอกับการตายของคนในครอบครัวที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่เขาก็ยังมีความหวังว่าต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปให้ได้ แน่แน่นอนว่าชีวิตของแต่ละคนย่อม

¹ ฟูกุ่ย ในภาษาจีนเขียนว่า 福贵

² จูเก็น ในภาษาจีนเขียนว่า 苦根

มีชะตาชีวิตที่ไม่เหมือนกัน และอาจจะไม่ต้องสวยหรูไปหมด ไม่ว่าจะยากดีมีจนเราทุกคนต่างก็ต้องพบกับทุกข์และสุขคละเล้ากันไป ถ้าหากเมื่อใดที่เราพบกับความทุกข์แล้วท้อแท้สิ้นหวังนั้นยังทำให้เราทุกข์ทั้งกายและใจมากยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม แต่ถ้าหากเราไม่ย่อท้อแล้วพร้อมที่จะลุกขึ้นสู้กับสิ่งต่างๆที่เราจะต้องพบเจอต่อไปนั้น ในอนาคตชีวิตของเราทุกคนจะต้องพบกับความสุขเหมือนเช่นกับคำพูดของผู้ก๊วยที่ว่า “หากประสบภัยครั้งใหญ่แล้วไม่ตาย ภายหลังต้องได้พบกับความสุขอย่างแน่นอน”

จึงกล่าวสรุปได้ว่า เนื้อหาหลักของคนตายยากเน้นในเรื่องความหมายของการมีชีวิตอยู่ แม้ว่าหุยฮว่าจะเน้นย้ำในเรื่องที่ผู้ก๊วยต้องพบกับความทุกข์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะทำให้เวลาที่ผู้อ่านอ่านจบแล้วรู้สึกท้อใจบ้าง แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เข้าใจถึงชีวิตของตนได้ดียิ่งขึ้น หนังสือเรื่องคนตายยากเล่มนี้จึงเหมือนกับโลกที่อยู่ภายนอกหน้าต่างบานใหญ่ ที่เมื่อเราปิดมันเอาไว้ ก็จะเห็นแต่โลกที่มีแต่ตัวเราเท่านั้น ไม่สามารถมองเห็นได้ว่าโลกภายนอกยังมีสิ่งที่ทำให้ทุกข์ทรมานอีกมากมายเพียงใด แต่เมื่อใดที่เราเปิดหน้าต่างชะโงกหน้าออกไปแล้ว เราก็จะเห็นว่าโลกภายนอกมีสภาพเป็นเช่นไร เมื่อนั้นเราก็จะใช้จิตใจดวงใหม่และสายตาคู่ใหม่มองกลับมาองดูชีวิตของตัวเองอีกครั้ง และได้ขบคิดและกล้ำแผลึกหน้ากับความเป็นและความตายที่ต้องพบเจอในภายหน้า